

See discussions, stats, and author profiles for this publication at: <https://www.researchgate.net/publication/321483607>

Логіка права у філософії Гегеля

Article · February 2011

CITATIONS
0

READS
13

1 author:

Tetiana Pavlova
Dnepropetrovsk National University

57 PUBLICATIONS 2 CITATIONS

SEE PROFILE

Логіка права у філософії Гегеля

Розглядаються питання логічного у праві, проводиться аналогія між філософією права Гегеля і його логікою. Право підлягає комплексному науковому аналізу виходячи з загальних підстав гегелівської філософії.

Ключові слова: логіка, право, розвиток, дійсність.

Розуміючи складність і в одно час важливість правових питань, Гегель виводить вчення про право зі своїх загально-філософських принципів. Логіка права будується у нього у відповідності до загальних логічних принципів, що викладені ним у його роботі «Наука логіки». Щоб зрозуміти гегелівське вчення про право необхідно віднайти, простежити логіку права, його істину.

Питаннями права взагалі у гегелівській філософії цікавилися багато фахівців, серед яких можна відзначити таких як А.Александров, Л.Базарова, В.Байер, Є.Борзова, Ж.Іпполіт, С.Труфанов. Їх науковий інтерес поширювався на гегелівське право як розвиток об'єктивного духу, але не проводилися дослідження щодо логіки права у філософії Гегеля. Зокрема не проводилися ґрунтовні дослідження аналогій між його роботами «Філософія права» та «Наука логіки». Саме аналізу гегелівської логіки стосовно його вчення про право і присвячена дана стаття.

Рух об'єктивного духу відображає логічний процес розвитку права. Недарма мислитель на початку своєї «Філософії права» робить посилання на «Науку логіки». Він зазначає, що природа спекулятивного знання детально розроблена у «Науці логіки», а у цій роботі де не де доданий пояснюючі зауваження щодо процесу і методу [6, с.44]. Якщо розвиток об'єктивного духу показаний через абстрактне право, мораль і моральність, то логічний розвиток права можна простежити через буття, сутність, поняття права. Виклад розвитку об'єктивного духу і логіки права складають єдиний діалектичний процес, якій є і процесом пізнання і процесом, що відбувається об'єктивно у світі.

Особливою, характерною рисою гегелівської філософії, як вже зазначалося, є тотожність суб'єкта і об'єкта мислення, метафізики і онтології. Але це складна тотожність, у ній суб'єкт не втрачається в об'єкті, а об'єкт у суб'єкті, вони зберігаються і створюють дещо нове. Шлях пізнання проходить у взаємозв'язку суб'єкта і об'єкта пізнання, у їх спорідненості. Шлях об'єктивного духу – це шлях від індивідуального, особливого, суб'єктивного до загального, універсального, об'єктивного. Цей шлях відбувається як шлях духу, так і шлях свідомості. Поступ духу призводить не тільки до зміни навколишнього світу, але і до змін у свідомості. Шлях об'єктивного духу – це ще й шлях у усвідомленні права, свободи.

Суб'єкт у гегелівській філософії у процесі пізнання розчиняється в об'єкті, свідомість суб'єкта повинна бути відкритою для осягнення розуму, що міститься у світі, а для цього вона повинна бути вільною від суб'єктивної упередженості. У такому акті суб'єктивне, особливе не втрачається, воно зберігається і збагачується, стає розумним і усвідомлює власну розумність і розумність світу, єдність із загальним, зі світом. Свідомість у результаті відповідає об'єктивності. Поступ від суб'єктивного до об'єктивного є необхідним розумним поступом. Коли суб'єктивна, обмежена певним емпіричним досвідом свідомість наближається, поєднується з загальністю, об'єктивністю, вона безумовно збагачується. Свідомість стає такою, що розкриває себе об'єкту, людський розум може безперешкодно осягати розум, що розлитий в усьому світі, об'єкт може безперешкодно розкритися у такій свідомості у всій своїй істині.

Свідомість і предмет, суб'єкт і об'єкт виступають як тотожні, така тотожність заснована на розумності. Про об'єктивність свідомості говорить саме її предметність, а завдяки свідомості, предмет набуває свого значення для людини. Тому у гегелівській філософії можна говорити про те, що його логіка співпадає з його онтологією, а мислення, думка має статус буття.

Логіка розвитку права побудована на цілковитій раціональності. Її шлях проходить від буття права через сутність права до поняття права. Це є шлях від більш простого до більш складного і розумного, шлях не тільки думки, а й світу. Поняття права є вираженням загальної волі, реалізованою свободою, раціональністю, що відповідає собі, таким же чином, як і моральністю.

Аналіз «Науки логіки» Гегеля дозволяє відстежити логіку поняття. Відповідно розглянувши цю роботу можна побачити і логіку права, оскільки загальна логічна гегелівська схема може бути застосованою до всякого поняття і до поняття права зокрема. Можна погодитися з Ж. Іпполітом, що гегелівська логіка – це абсолютний генезис значення, яке саме є своїм власним значенням, яке не протистоїть буттю, значенням якого воно є, але яке є і буття, і значення одночасно. Ціле завжди внутрішньо властиве будь-якому етапу росту, початок передбачає кінець, але тільки кінець дозволяє ретроспективно зрозуміти початок. Іншого способу зрозуміти гегелівську логіку не існує [7, с.260–261].

Буття права. Буття не можна звести до чистого мислення, буття є скоріше відношенням абсолютного до самого себе. Мислення має потребу у бутті, тому відбувається процес протиставлення буття і ніщо. Буття тут виступає лише як буття – у – собі, а не буття – для – себе. До буття Гегель у «Науці логіки» відносить якість, кількість і міру. При чому, він надає двояке визначення буття, згідно першого визначення, воно відокремлює себе від сутності, показуючи у подальшому своєму розвитку свою тотальність лише як одну сферу поняття і протиставляючи її як момент деякій іншій сфері. Згідно другого визначення, воно є сферою, до якої входять визначення і увесь рух його рефлексії. У ній буття вважає себе у трьох наступних визначеннях: 1. Як визначеність, як така: якість; 2. Як знята визначеність: величина, кількість; 3. Як якісно визначена кількість: міра [5, с.66]. Згідно першого визначення, буття предмету спочатку відокремлює себе від загалу інших предметів, як дещо таке, що відрізняється від них, має свої специфічні якості, а потім показує свою тотожність з буттям, але вже у якості чогось окремого, певного визначеного предмету, що є

частиною загальної субстанції. Таким чином предмет визначає себе як буття на відміну від небуття. Згідно другого визначення, право вже є визначене буття, яке переходить у свою невизначеність, тобто зіставляє себе з власним небуттям, синтез його буття (якості) і небуття (кількості) становить дещо нове, їх синтез – міру. Для того, щоб віднайти своє буття предмету доводиться поринути у небуття і віднайти себе у ньому як буття. Право постає як нове знання про себе у якому є визначенням його буття, яке є протилежністю його небуття, але може бути усвідомлене як буття лише у співставленні з небуттям. Це нове буття, що пройшло шлях свого співставлення з небуттям є справжнім усвідомленим буттям. Буття може визначити себе лише завдяки ніщо, яке виступає як інше по-відношенню до нього.

Так право, визначає своє буття коли співвідносить себе з небуттям, визначаючи себе при цьому як окремий предмет, елемент буття, як певна визначеність. Право є елементом буття, воно відрізняється від всіх інших елементів своїми специфічними, властивими тільки йому якостями. Коли мова йде про буття права, то необхідно визначити факт його існування, як елементу наявного буття світу, і у пізнавальному процесі, спочатку воно виступає як чисте буття, тобто не має ніяких визначень, і знання про нього являє нам його фактично як ніщо, оскільки про нього як об'єкт дослідження свідомості ще нічого не відомо, окрім того, що воно є. Іншими словами, знання буття права ще не дає нам знання про його суть, але воно є певним чином визначене і стає визначеним буттям – єдністю буття і небуття.

Первинно буття права є лише чисте, пусте споглядання, мислення, фактично воно є ніщо. Первинне буття права виступає як чисте буття, а значить і чисте ніщо, і те і інше є чистою абстракцією. Різниця між буттям і небуттям може лише передбачатися. Гегель зазначає, що немає нічого ні на небі, ні на землі, що не містило б у собі і буття, і ніщо [5, с. 71].

Буття і ніщо права існують у чомусь третьому, що є відмінним від них, і цим третім виступає становлення. У становленні і буття, і небуття є у наявності одночасно, можуть переходити одне в інше, вони існують не самі по собі, а у середині цього третього. Буття і небуття поняття права суперечать одне одному у середині становлення, при цьому вони руйнують саме становлення. Взаємні переходи буття права у його небуття і навпаки називаються становленням. Право тут виступає як окремий предмет, як дещо, що є відокремленим серед інших предметів, сукупність яких виступає як інше. Воно зникає, але не як небуття і не залишається як чисте буття, а є результатом їх взаємної діяльності і являє собою наявне буття, суще.

Дослідження наявного буття у логіці Гегеля розпадається на А) наявне буття як таке, В) дещо і інше, кінцевість, С) якісну нескінченність [5, с. 93]. Наявне буття права є проста єдність буття і ніщо, воно є визначене, якісне буття і на цій основі мислитель будує всі подальші визначення. Визначеністю наявного буття є його якість. У якості є різниця реальності і заперечення, але вони є знятими. Це зняття різниці є визначеністю наявного буття, є всередині – себе – буття, суще, дещо.

Дещо і інше є наявне суще, ніщо, у той же час кожне з них є також і інше, фактично вони є одне і те ж. Кінцеве ж є дещо, що має деяку якість не тільки визначену, а й обмежену, що взяте разом із своєю іманентною межею, що покладається як протиріччя собі самому, завдяки чому йде далі і є кінцевим.

Право виступає як окремий елемент, але існує він у загальному бутті і є його частиною. Саме тут право розглядається як таке, що має свої специфічні, приналежні лише йому якості, які відрізняють його від інших предметів, його специфічні характеристики. Тому Гегель розглядає право поруч із мораллю у контексті моральності, оскільки право є предмет серед інших предметів, що належить до цілого, яке виступає як інше щодо нього. На цьому етапі право існує як для-себе-буття, що означає його пізнання як самостійної сутності безвідносно і без урахування іншого, але ця процедура відокремлення предмету із загального контексту світу відбувається лише у свідомості, а не у емпіричному світі, тобто це такий пізнавальний етап, у якому свідомість фіксує свою увагу на одному предметі – праві і розглядає його поза загальним контекстом світу. Право тут виступає як єдине ціле, як дещо серед інших дещо. Воно відрізняється від усього іншого за своїми зовнішніми ознаками. Саме тому право, хоча і розглядається поруч із мораллю у контексті моральності являє собою окремий предмет дослідження, оскільки воно не ототожнюється з цілим взагалі і з його частинами зокрема.

Перехід кінцевого у нескінченне розуміється Гегелем як тотожність із собою, заперечення заперечення, інше кінцевого, що і є нескінченне. Якісне буття закінчується у для-себе-бутті і є нескінченим буттям. Для-себе-буття є по-перше, безпосередньо для – себе – суще, «одне». По-друге, «одне» переходить у множину «одних» – у відштовхуванні, коли інобуття «одного» знімається у його ідеальності; це – тяжіння. По-третє, воно є взаємне визначення відштовхування і тяжіння, в якому вони погружаються у рівновагу і якість, що довела себе у для – себе – буття до кульмінаційної точки, переходить у кількість [5, с. 137–138].

Гегель відрізняє чисту кількість від визначеної кількості. Чиста кількість не має ще у собі справжньої визначеності, є лише зовнішня визначеність. Але чиста кількість стає визначеною кількістю і відновлює якість. Визначена кількість у своїй якісній формі є кількісним відношенням. Одна визначена кількість змінюється і стає іншою визначеною кількістю і так відбувається до нескінченності.

Якість складає єдине ціле з буттям, у той час, як кількість показує повернення до первинної невизначеності. Величина, що виражена у числі, несе у собі єдність і дискретність права одночасно. З одного боку воно є дещо ціле, а з іншого складається із його складових частин. Ці елементи всередині права є впорядкованими, величини мають не тільки числовий показник, а і свою власну якісну визначеність. Тут право має вже і якісну і кількісну визначеність, що визначається у категорії міри і зветься завершене буття права. Зміни у кількості предмету призводять до змін його якості. Визначаючи міру права можна отримати загальне, універсальне його визначення. Право виступає не як якийсь його вид, чи якась інша окрема його характеристика, а є визначенням права взагалі, як елементу буття.

Міра поєднує у собі абстрактно виражені якість і кількість і є переходом від буття до сутності. Гегель зазначає, що міра є перш за все безпосередня єдність кількісного і якісного, таким чином, що по – перше, є визначена кількість, що має якісне значення і існує як міра... по – друге, відношенням специфічних визначених кількостей як самостійних мір... по – третє, покладена нерозрізненість визначень міри і, як реальна, міра з такою, що міститься у цій нерозрізненості негативністю покладена як зво-

ротне відношення мір, які як самостійні якості по своїй суті ґрунтуються на своїй кількості і на своєму негативному співвідношенні одне з іншим, і тим самим виявляється, що вони лише моменти їх істинно самостійної єдності, яка є їх рефлексія – у – себе і покладення останньої – сутність [5,с.299].

Таким чином, пройшовши зазначені етапи, виявляється буття права і міра його буття. Визначається тільки буття права, але не має знання те чим воно є.

Сутність права. Як зазначає Ж. Іпполіт, безпосереднє буття, що заперчується у своїй тотальності, становлячись своїм власним ніщо, – це сутність, це розумність буття, його в – себе для – себе, але ще в стихії в – себе [7,с.280]. Сутність виступає як істина буття, вона є одночасно і явищем. Сутність, по – перше, спочатку має видимість у собі самій, інакше кажучи, є рефлексія; по – друге, вона являє себе; по – третє, вона виявляє себе. У своєму русі вона покладає себе у наступних визначеннях: 1. Як просту, у собі суцільну сутність у своїх визначеннях у середині себе; 2. Як така, що переходить у наявне буття, інакше говорячи, відповідно зі своїми існуванням і явищем; 3. Як сутність, яка єдина з усіма явищами, як дійсність [5,с.353]. Таким чином, сутність є рухом буття у своє ніщо і виникнення підстави у явищі. Цей рух складають рефлексія, феномен, дійсність.

Сутність є відсутністю визначень, оскільки вона є чиста тотожність, просте співвідношення з собою. Визначення ж виступає як різниця взагалі, як протилежність, як протиріччя, що рефлектується у себе і повертається до своєї основи. Сутність визначає саму себе як підставу. Сутність права полягає у вивченні його елементів, їх внутрішніх і зовнішніх зв'язків. На етапі, що зветься сутністю, відбувається осягнення, розкриття предметами один одного у середині цілого, при чому буття залишається, воно всередині себе є сутністю. Спочатку право розглядається як окремий предмет, досліджуються частини і елементи, що його складають, потім право вивчається у контексті інших предметів, з якими у права є зв'язок і які є зовнішніми по відношенню до нього, і, нарешті, знання про право отримані на першому етапі дослідження і на другому можна поєднати, і отримати нове знання про право. Сутністю права є протилежність елементів, що його складають, завдяки цій їх протилежності право є дещо єдине.

Сутність права виступає основою існування права і всіх його складових частин і елементів. Одна річ, що є складовою права, обумовлює своє існування через іншу річ і так далі. Справжнього існування право набуває тоді, коли воно є розвинутим, коли воно відповідає своїй власній основі.

Коли рефлексія сутності визначає, що вона відноситься до сутності як до позбавленого форми невизначеного, сутність стає матерією. Форма передбачає матерію і передбачається матерією. Форма має матеріалізуватися, а матерія набути форми, тому вони взаємно визначаються, передбачають одна іншу. Форма є протиріччя, що саме себе знімає, вона перетворює себе на дещо позитивне – матерію, знімаючи свою самостійність, а також вона знімає свою визначеність по відношенню до матерії і стає стійкою. Вона зливається з матерією і зі своєю власною тотожністю. Завдяки руху матерії і форми, їх первинна єдність з одного боку відновлена, з іншого ж є покладена єдність. Право має свої специфічні якості. Воно є єдністю протиріч форми і матерії, таким чином право, виступає як єдність протиріч його форми і матерії, при чому, за своєю формою воно від-

різняється від інших речей, а за матерією належить до матерії як загальної субстанції. Ця протилежність між формою і матерією знімається у явищі.

Буття є сутність, а сутність є буття. Сутність як буття є вихід із внутрішнього і таким чином вона себе являє. Рефлексія є безпосередньо тотожна з собою сутність, оскільки сутність є і підставою, вона визначає себе через рефлексію, що повертається до себе. У результаті чого, визначення у рефлексії такої підстави стає існуванням. Видимість визначень форми удосконалюється і переходить у явище.

Явище права проявляється у тому, що право має і свій зміст, властивий лише йому, і у той же час воно є змістом і деяких процесів загальної системи, елементом якого воно є. У формі права ця суперечність знімається, оскільки форма і зміст є єдиними. Між правом і його частинами існують суттєві зв'язки, це відносини між цілим і його частинами (правом і його складовими), прояв права як цілого, загального по відношенню до його складових, прояв внутрішньої суті права у зовні. Право з одного боку містить у собі складові, що є його частинами, а з іншого боку, воно саме є складовою частиною системи до якої належить. Складові права мають свою реалізацію у межах права як цілого. Свою суть право може показати лише у своїх зовнішніх проявах. Тут, у вченні про сутність, показаний внутрішній зміст права.

Сутність, що досягла безпосередності є, по – перше, існування, а як нерозрізнена єдність сутності з усією безпосередністю – існуюче або річ. Річ є по – перше, явище. Явище – це те, що річ є у собі, або її істина. Існування є, по – третє, істотне відношення, що віднаходить істотне, і істотне має буття у своєму явищі. Відношення – це ще неповне з'єднання рефлексії в інобутті і рефлексії у себе; повне взаємне проникнення обох є дійсність [5,с.435–436].

Дійсністю є єдність сутності і існування. Єдність внутрішнього і зовнішнього є абсолютною дійсністю. Формальними моментами абсолютного, або його рефлексією є дійсність, можливість і необхідність. Єдність абсолютного і його рефлексії є абсолютне відношення тобто субстанція. Дійсність являє собою єдність сутності і явища. Тут вже є уявлення про те, що у праві є суттєвим і яким чином воно може бути осягнуте. Дійсність права є його наявності і наявності умов, необхідних для його реалізації. Нею є свобода робити те, що відповідає умовам дійсності, що є необхідним, розумним. Дійсність права тут протиставляється свавіллю. Право взаємодіє з іншими елементами дійсності, у результаті такої взаємодії з'являється дещо третє – поняття.

Поняття права. Воно розглядається Гегелем через суб'єктивність, об'єктивність і ідею. Поняття є цариною свободи [5,с.524]. Воно являє собою єдність буття і сутності, є відновлене буття, що є внутрішнім запереченням. У понятті, буття і сутність досягають одне через інше своєї самостійності і свого визначення. Гегель зазначає, що відмінності в силу того, що вони є безпосередньо у – собі і для – себе – буття, самі суть всі поняття; вони загальні у своїй визначеності і тотожні зі своїм запереченням. Це і є саме поняття поняття. Реальністю поняття може бути його вільне визначення – наявне буття, у якому поняття тотожне з собою і моменти якого суть поняття і покладені самим поняттям [5,с.546–547]. Поняття є істинна у собі та суцільна у собі і для себе суть. Воно має три особливих визначення – загальне, особливе і одиничне [5,с.568].

Суб'єктивність поняття є у тому, що воно є опосередкованим для крайніх членів і тому є відмінним від них, хоча і складає їх єдність. Різниця того, що є опосередкованим і того, що опосередковує відпадає у висновку. Таким чином знімається формалізм акту висновку і суб'єктивність поняття. Середній член у висновку виступає як єдність визначення крайніх членів. При знятті форми висновку, тобто відмінності середнього від крайніх членів поняття реалізується.

Висновок являє собою опосередкування, тобто повне поняття у своїй покладеності і рух поняття є зняття цієї опосередкованості, у якій кожне дане лише через інше, а не у собі чи для себе. У результаті зняття опосередкування виникає безпосередність, буття, що є поняттям і є об'єктивністю.

В об'єктивності знову з'являється негативність для-себе-буття поняття; поняття визначило себе в об'єктивності таким чином, що його особливість є зовнішньою об'єктивністю, інакше кажучи воно визначило себе як проста конкретна єдність, зовнішність якого є його самовизначення. Рух цілі досяг тепер того, що момент зовнішності не тільки покладений у понятті і поняття є не тільки те, що повинне бути і прагнення, але як конкретна тотальність тотожне з безпосередньою об'єктивністю. Ця тотожність є, з одного боку, просте поняття і таким же чином безпосередня об'єктивність, але, з іншого боку – воно настільки ж суттєво є опосередкування, і лише через нього як таке, що саме себе знімає опосередкування воно є ця проста безпосередність [5,с.690]. Поняття є у тому, щоб мати зовнішність, зовнішню тотальність яка є її самовизначальною тотожністю, через те, щоб для-себе-суцтя тотожність була відмінною від своєї у-собі-суццої об'єктивності.

Дещо може бути істинним лише оскільки воно є ідея, тому ідея є простою істиною, яка є тотожністю поняття і об'єктивності як загального. Крім того, вона є співвідношення для – себе – суццої об'єктивності простого поняття і його відрізненості від неї об'єктивності.

Ідея є життя, поняття, що являє собою реалізовану, тотожну з собою мету, а також пізнання і воля. Дух пізнає ідею як свою абсолютну істину, як істину суццю у собі і для себе, – нескінченну ідею, у якій процес пізнання і дієвість зрівнялися одне з іншим і яка є абсолютне знання себе самої [5,с.696].

Поняття права містить у собі його буття і сутність, і являє собою синтез його зовнішніх і внутрішніх якостей. Воно не є дещо зовнішнє по відношенню до права, воно міститься у самому праві, право і є його поняття. У понятті ні буття, ні сутність права не зникають безслідно, вони разом становлять дещо спільне, синтез. Гегель зазначає, що поняття є єдністю буття і сутності [5,с.30]. Поняття права міститься у самому праві, а не привносяться у нього ззовні. Осягнути що є право, означає осягнути його поняття. У понятті права поєднуються визначення і його буття, і його сутності, а це означає, що його поняття необхідно розглядати у цілісності, яка складається із частин. Таким чином загальне визначення права містить у собі всі його особливості. У процесі мислення частина і загальне мисляться у контексті одне одного, вони розглядаються з одного боку як окремі, а з іншого як тісно взаємопов'язані. Поняття, судження і висновки з'являються у наслідок того, що ці складові елементи послідовно між собою пов'язуються.

Завершуючи свою «Науку логіки» Гегель зазначає, що таким чином логіка повернулася до абсолютної ідеї до тієї простої єдності, яка є її

початком; чиста безпосередність буття, у якому всяке визначення представляється спочатку стертим або опущеним шляхом абстракції, є ідеєю, що повернулася шляхом опосередкування, а саме шляхом зняття опосередкування, до своєї відповідної рівності з собою. Метод є чисте поняття, що відноситься лише до самого себе; тому він є просте співвідношення з собою, яке є буттям. Але тепер це є наповнене буття, поняття, що себе осягає, буття як конкретна і рівним чином зовсім інтенсивна тотальність. Про цю ідею слід на закінчення сказати лише те, що в ній, по – перше, наука логіки осягла своє власне поняття... по – друге, ця ідея є ще логічна ідея, вона заключена у чисте мислення, є ще наука лише божественного поняття [5,с.770–771].

Подібно до того, як у «Філософії права» показаний рух об'єктивного духу, де абстрактне право виступає як об'єктивована у власності воля, мораль як опосередкована суб'єктивністю, особливістю об'єктивована воля, а моральність як їх синтез у якому залишається і перше, і друге, але в іншому, більш досконалому і розумному вигляді, у «Науці логіки» можна за аналогією до конкретного об'єкту дослідження – права, простежити рух категорій, що описують право як дещо зовнішнє, яке розкривається у вченні про буття, потім як дещо внутрішнє, яке розкривається у вченні про сутність та їх синтез, що створює поняття, яке розглядається у вченні про поняття.

Список використаних джерел

1. Александров А.А. Проблемы сознания и мышления в гегелевской философии / А.А.Александров. – Екатеринбург: Изд-во Урал. ун-та, 2002. – 70 с.
2. Базарова Л.В. Философия права Гегеля: современный взгляд на проблему / Л.В.Базарова // «Новые» и «вечные» проблемы философии. – Новосибирск, 2000. – С. 96–104.
3. Байер В.Р. О философии права Гегеля / В.Р.Байер // Вопросы философии. – 1968. – № – 2. – С.65–71.
4. Борзова Е.П. Проблемы всеобщего в философии Гегеля / Е.П.Борзова. – СПб.: Изд-во Санкт-Петербург. ун-та экономики и финансов, 1992. – 142 с.
5. Гегель Г.В.Ф. Наука логики / Г.В.Ф.Гегель. – СПб.: Наука, 1997. – 800 с.
6. Гегель Г.В.Ф. Философия права / Г.В.Ф.Гегель – М.: Мысль, 1990. – 526 с.
7. Ипполит Ж. Логика и существование: очерк логики Гегеля / Ж.Ипполит. – Санкт – Петербург: Владимир Даль, 2006. – 321 с.
8. Труфанов С.Н. Грамматика разума или система Гегеля в доступном изложении / С.Н.Труфанов. – Самара: Гегель-фонд, ГУП ИПК Ульянов, 2003. – 621 с.

Павлова Т.С. Логика права в философии Гегеля

Рассматриваются вопросы логического в праве, проводится аналогия между философией права Гегеля и его логикой. Право подлежит комплексному правовому анализу исходя из общих оснований гегелевской философии.

Ключевые слова: логика, право, развитие, действительность.

Pavlova, T.S. Logic of right is in philosophy of Hegel

Annotation: questions are examined logical in a right, drawn analogy between philosophy of right for Hegel and his logic. A right is subject to the complex legal analysis coming from the general grounds of Hegel philosophy.

Key words: logic, right, development, reality.